

Hoe gaat het met de Rode Lijst vlinders?

tekst:
**Chris van
Swaay &
Calijn Plate**

Zelden waren er zoveel vlinders te zien als in 1995. Dagpauw-oog, Bruin zandoogje en Zwart-sprietdikkopje waren overal talrijk en de invasie van de Rouw-mantel zal niemand ontgaan zijn. Maar hoe gaat het nu met de vlinders van de Rode Lijst? Deze soorten kom je niet zo vaak tegen. De laatste populaties bevinden zich in natuurgebieden. Juist deze soorten stellen hoge eisen aan hun omgeving.

Van de 70 soorten standvlinders in Nederland staan er 47 op de Rode Lijst. Hiervan zijn er 17 uitgestorven. De 30 andere soorten komen nog steeds in Nederland voor.

De overheid heeft zich tot doel gesteld de Rode Lijst korter te maken. De ontwikkeling van de Rode Lijstsoorten is een graadmeter voor het succes of het tekortschieten van het gevoerde natuurbeleid (Van Ommering et al., 1995). Dagvlindermonitoring vervult een belangrijke functie hierbij. Het geeft ons immers de mogelijkheid de voor- en achteruitgang van de Rode Lijstsoorten op de voet te volgen. In dit artikel zullen we de resultaten van de eerste zes jaar monitoring nader onder de loep nemen.

Als maat voor de veranderingen van een soort van jaar tot jaar gebruiken we de zogenaamde index. Het jaar 1990 is als basisjaar gekozen en de index van dat jaar is op 100 gesteld. De index van de volgende jaren wordt steeds ten opzichte van dit basisjaar berekend. Het is dus een relatieve maat die alleen gebruikt kan worden om per soort de jaren te vergelijken. De Bruine eikepage is in 1990 niet op de routes gezien. Daarom is alleen voor deze soort 1991 als basisjaar op 100 gesteld.

Tabel 1 geeft de indexcijfers van de Rode Lijstsoorten. De soorten zijn ingedeeld in

verschillende categorieën van bedreiging. Het is niet mogelijk om voor alle soorten een betrouwbare index te berekenen. Sommige soorten komen nog maar op één of twee plekken voor (bijvoorbeeld het Bruin dikkopje) of zijn door hun levenswijze moeilijk te tellen. Zo vliegen de meeste Grote weerschijnvlinders hoog tussen de boomtoppen. Zelfs op de beste locaties zie je alleen zo af en toe eens een vlinder. Dit is dan veel meer afhankelijk van het toeval of het moment van de dag, dan van het werkelijke aantal vlinders.

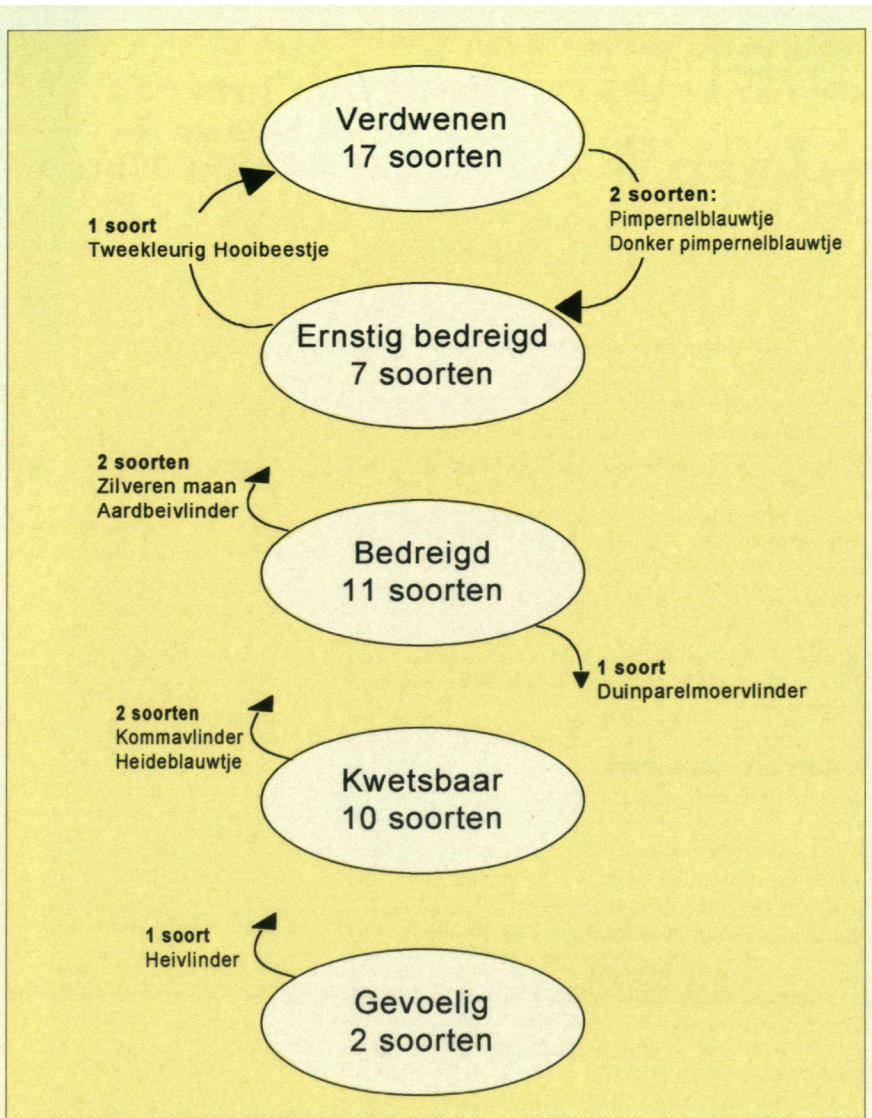
Ernstig bedreigd

Van de zeven soorten in de categorie ernstig bedreigd worden er maar twee op routes geteld. Een indexberekening is bij deze soorten onmogelijk. Toch kunnen we er wel wat over zeggen.

Van het Bruin dikkopje werden in 1991 en 1992 maar enkele exemplaren geteld op één route (respectievelijk vijf en vier vlinders per jaar). Op deze route zijn in 1993 tot en met 1995 meer vlinders geteld (resp. 15, 11 en 12 dieren). Ondanks het feit dat het aantal Bruine dikkopjes is toegenomen, blijft de soort op een gevaarlijk laag peil. Zo'n kleine populatie kan door een fout in het beheer snel verdwijnen. Sinds 1995 wordt ook

Tabel 1: Indexen per Rode Lijst categorie. Indien de trend significant stijgend of dalend is, is dit aangegeven met een + respectievelijk -.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	trend
Bedreigd							
Aardbeivlinder	100	43	77	59	40	17	-
Zilveren maan	100	64	99	24	9	4	-
Duinparelmoervlinder	100	43	295	179	331	122	+
Bont dikkopje	100	219	160	144	115	85	
Bosparelmoervlinder	100	44	225	50	37	503	
Kwetsbaar							
Kommavlinder	100	142	70	46	53	58	-
Heideblauwtje	100	60	72	56	55	30	-
Bruine vuurvliinder 2e gen.	100	28	10	75	130	226	+
Bruin blauwtje 2e gen.	100	183	192	59	174	239	
Kleine parelmoervlinder	100	69	201	67	88	57	
Kleine ijsvogelvlinder	100	158	272	117	64	82	
Bruine eikepage		100	32	34	35	48	
Gevoelig							
Heivlinder	100	206	130	39	55	35	-

Figuur 1: Voor- en achteruitgang van Rode Lijstsoorten sinds 1990. Alleen de soorten waarvoor een significante trend kon worden berekend, zijn in de figuur opgenomen.

Vanaf de jaren negentig worden er elk jaar op de monitoring-routes minder Heideblauwtjes gezien.

de andere populatie van het Bruin dikkopje geteld.

De Veenbesparelmoervlinder komt nog op een aantal veentjes in Drenthe voor. Op twee daarvan ligt een vlinderroute. Op één van deze locaties wordt al sinds 1991 geteld, maar het aantal vlinders is te laag om iets te kunnen zeggen over voor- of achteruitgang. Sinds 1994 wordt ook op een ander veentje geteld, waar het aantal vlinders veel hoger ligt. In 1994 vlogen er in de drie topweken gemiddeld 31 vlinders, in 1995 nog maar 18. Dit verschil kan natuurlijk te wijten zijn aan natuurlijke fluctuaties.

De overige vijf soorten uit de categorie ernstig bedreigd worden niet op een van de routes geteld. Van de Veldparelmoervlinder en het Tweekleurig hooibeestje is het zelfs de vraag of ze nog in Nederland voorkomen. De Iepepage, Grote ijsvogelvlinder en Grote vuurvlinder zijn door hun levenswijze moeilijk te tellen in het monitoringproject. Voor de Grote vuurvlinder zijn we van plan om de eitjes in vaste transecten te gaan tellen. Deze zijn in ieder geval eenvoudiger te vinden dan de volwassen vlinders.

Bedreigd

Van de elf soorten in de categorie bedreigd kan van vijf soorten de index per jaar berekend worden. De Zilveren maan en de Aardbeivlinder gaan achteruit. Niet alleen is het aantal populaties van deze soorten nog maar een fractie van wat het ooit was, de resterende populaties lijken kleiner en kleiner te worden. De droogte van de laatste jaren heeft deze vlinders in ieder geval geen goed gedaan.

De Duinparelmoervlinder is de enige soort met een stijgende trend. Vooral in de noordelijke duinen is dit nog steeds een vrij gewone vlinder.

Het Bont dikkopje is na een bijzonder goed jaar in 1991 voortdurend achteruit gegaan. Toch is deze trend niet significant. De Bosparelmoervlinder vertoont grote fluctuaties, waardoor er geen trend herkenbaar is. Het slechte jaar 1994 werd gevolgd door het topjaar 1995 (index bijna veertien keer zo hoog).

Van de overige soorten was het niet mogelijk om indexen te berekenen. De Grote parelmoervlinder komt maar op een paar plekken voor en vertoont grote schommelingen van jaar tot jaar. Het Veenbesblauwtje werd de eerste jaren helemaal nergens geteld. In 1995 werd deze vlinder op twee plekken geteld. Het Veenhooibeestje is de soort die het meest zorgen baart. Niet alleen verdwijnt van deze vlinder nog steeds de ene na de andere populatie, maar ook waar hij nog wel zit, daalt het aantal voortdurend.

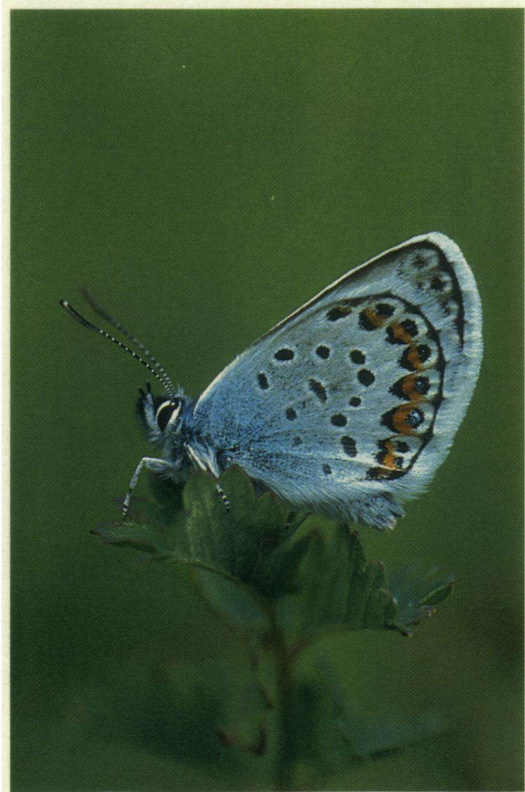

foto: Henkjan Kievit

De Sleedoornpage, de Grote weerschijnvlinder en de Grote vos worden bijna nooit gezien. Door hun levenswijze zijn ze daarnaast ook bijna niet te monitoren.

Kwetsbaar

Van de zeven soorten uit de categorie kwetsbaar waarvan we indexen kunnen berekenen, gaan er twee achteruit en één vooruit. Met de Kommavlinder en het Heideblauwtje gaat het niet goed. Dit geldt overigens ook voor de andere heidesoorten. Verdroging, vermessing en verzuring hebben met name op de hei een sterk negatieve invloed gehad. Als gevolg hiervan is veel vochtige heide droog geworden en is de rest flink vergrast.

Bij het Bruin blauwtje, de Kleine parelmoervlinder en de Kleine ijsvogelvlinder is geen significante stijgende of dalende trend aanwezig. De Bruine eikepage ging in 1992 flink achteruit, maar is sindsdien min of meer stabiel op dit niveau. Van de overige soorten uit deze categorie kunnen we alleen kort wat ervaringsfeiten op een rij zetten. Het Heidegentiaanblauwtje heeft te lijden van de sterk wisselende waterstanden op de heideterreinen. Het ene jaar verdrinken de rupsjes (letterlijk), een jaar later is de waterstand diep weggezakt. Het Spiegeldikkopje gaat op de twee belangrijkste locaties achteruit. De Kleine heivlinder vertoont grote schommelingen van jaar tot jaar.

Gevoelig

De Heivlinder is sinds 1991 sterk achteruitgegaan in Nederland. De andere soort uit deze categorie, de Koninginnepage, wordt alleen in Zuid-Limburg op een paar plekken geteld. Een index kan hieruit niet berekend worden. De aantallen lijken flink te fluctueren.

In figuur 1 is de ontwikkeling bij de Rode Lijstsoorten schematisch samengevat. Het gaat duidelijk niet goed met deze vlinders. Het Tweekleurig hooibeestje is dit jaar al tien jaar niet meer waargenomen en geldt daarom als verdwenen.

Bij een flink deel van de overige soorten is de trend dalend. Alleen met de Duinparelmoervlinder lijkt het de goede kant op te gaan. Overigens moeten we nog voorzichtig zijn met het trekken van al te harde conclusies. De tijdreeksen zijn nog kort, zodat het niet altijd valt uit te maken of er korte termijnfluctuaties als gevolg van weersomstandigheden en dergelijke doorheen spelen.

foto: Kars Veling

Hoe verder?

Wat kunnen we nu hieraan doen? De Vlinderstichting werkt op dit moment aan een herstelplan. Hiermee kunnen we samen met terreinbeheerders en de overheid de situatie in de natuurgebieden proberen te verbeteren. Daarnaast moeten we de ontwikkeling van de Rode Lijstsoorten goed in de gaten houden. Dat kan door op zoveel mogelijk plekken de vlinders te tellen. En zeg nou eerlijk: wie wil geen zeldzame vlinders tellen?

Literatuur:

Ommering, G. van, I. van Halder, C.A.M. van Swaay & I. Wynhoff, 1995. Bedreigde en kwetsbare dagvlinders in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. IKC Natuurbeheer, Wageningen.

Oproep

Om de Rode Lijstsoorten zo goed mogelijk in de gaten te houden, is het belangrijk dat de huidige populaties gevolgd worden. Dat kan door op die plaatsen een soortgerichte monitoringroute te lopen. Zo'n monitoringroute hoeft niet van april tot en met september wekelijks gelopen te worden. Om een bepaalde soort te volgen is het voldoende om in de vliegtijd wekelijks te tellen, in totaal zo'n vier keer.

Vooraf voor de volgende soorten zijn we nog op zoek naar nieuwe routes: Veenhooibeestje, Veenbesblauwtje, Veenbesparelmoervlinder, Bosparelmoervlinder, Kleine ijsvogelvlinder en Bont dikkopje. Wie zo'n route wil lopen kan contact opnemen met De Vlinderstichting, Chris van Swaay, tel: 0317 - 46 73 46.

De Duinparelmoervlinder is een van de weinige Rode Lijstsoorten die vooruit gaat.

Summary

A short update is given on the situation regarding the Red List butterflies in the Netherlands. The species have been monitored each year and, whenever possible, given an index using the observations in 1990 as a reference. This gives an indication as to the increase or decrease of a species. So far, many Red List butterflies are still decreasing, which is alarming. A few species like the Niobe Fritillary are showing signs of a steady increase.